

Timmermannens metspön – som fiskade bättre än alla andra spön

Morfar var bra på nästan allt, men det var en sak som han var allra bäst på; kanske rent av den bästa i världen, i alla fall det som jag på den tiden menade med världen.

Han var nämligen en hejare på att tillverka metspön, eller metraftar som vi alltid sa. Ingen kunde som morfar göra en metraft som höll för de största fiskar. Men morfar hade förstås sina knep. Hemligheter vill jag inte kalla det för eftersom han villigt och glatt förmedlade sina kunskaper till alla som ville lära sig.

Låt mig först berätta att morfar var timmerman på den tiden då det fortfarande seglade fullriggare ute på världshaven. Självt hade han varit mönstrad ombord i flera av dessa skepp och alltid som timmerman. Det var inget ovanligt att dessa segelfartyg kunde ligga månader till sjöss och skulle något inträffa ombord

fick besättningen klara sig själv, någon hjälp från land var knappast att räkna med.

En av dem man först vände sig till var just timmermannen ombord. Han skulle vara något av en allehandamakare och oftast lyckades han också åtgärda det som måste åtgärdas. Jag vet att morfar någon gång berättat om hur en jungman ombord fick en fruktansvärd tandvärk. Det var flera veckors resa till deras nästa hamn, som var någon plats i Sydamerika, så morfar fick rycka in som tandläkare. Laga tanden kunde han givetvis inte, men han kunde dra ut den, och det gjorde han också. Någon bedövning var inte att tänka på, men så var den tidens sjöfolk mera hårdhudande än dagens. Viktigast var kanske att jungmannen blev av med sin tandvärk; att han samtidigt blev en tand fattigare var kanske det minst viktiga.

Från morfars praktik som seglande tandläkare återvänder vi till hans mera stillsamma vardag hemma i byn. Som pensionär hade han äntligen fått mera tid över till sin stora hobby; att fiska. Inte fiske med nät eller med kastspö utan fiske med metspö. Visst brukade jag få följa med honom fram på vårkanten för att sätta ut några hommor, men att fiska med hommor var bara ett sätt att skaffa mat till huset och räknades inte riktigt.

– Men se du att meta de är nået helt annat, menade morfar och försökte förklara skillnaden mellan att fiska till husbehov med nät eller hommor och att fiska med metspö.

– Du förstår pöjk, de ä som skillnaden mellan vått å törrt, eller rent au som mellan luft o vatten. De ä nått som på nået sätt har me själva livet å skaffa.

Och visst var metandet en del av livet, i varje fall för morfar och under ett antal år under min uppväxt blev det ett måste för mej också. Från början var jag för liten för att ro ut med ekan

och då fiskade jag alltid tillsammans med morfar, men efter hand som jag växte till mig blev det allt fler ensamma stunder med ekan förtöjd i någon vassrugge sittande på den breda aktertoften med metraftar och välfylld maskburk som enda sällskap.

Redan i morfars sällskap fick jag lära mig att alltid fiska med två metraftar. Den ena raften användes till vanligt mete men på den andra metreven hissade man upp flötet så högt att krok och mask hamnade på botten. Och där fick den ligga i förhoppning att någon ål skulle suga i sig den agnade kroken. Dagmask var inte alltid det bästa betet när man ville meta ål men efter fem, sex timmars metande så hade man dragit upp minst en ål. Oftast så stor att det blev några ordentliga bitar kokt ål. Finns det något godare än kokt kall ål? Det skulle då möjligen vara en bit rökt ål? Eller kanske rent av en liten bit stekt ål? Jo nog går det att äta ål i alla dess former.

Då, ensam i ekan, började jag förstå vad morfar menade när han beskrev metandet som en del av själva livet. För så kändes det nästan. Detta totala uppgående med naturen kan aldrig upplevas av den som fiskar med spinn- eller flugspö. Det måste till metraft, en välagnad krok och flöte. Fråga mig inte varför, men så är det.

Fiskekrokar och metrevar minns jag att vi alltid köpte i grannbyn, hos cykelhandlare Joel Andersson. Men metraft och flöte gjorde vi alltid själva.

Att snida till flöte var bland det första jag fick lära mig av morfar. Lämpliga korkar brukade jag plocka på grannbyns soptipp. Hade man tur och besökte soptippen samtidigt som någon från hotellet kom för att tömma sina sopor, ja då kunde man på bara några minuter plocka till sig en hel påse fina korkar.

Men även utan att träffa på någon från hotellet var det inte allt för svårt att plocka till sig en handfull korkar. Bäst var vinflaskornas långsmala korkar. Av morfar fick jag lära att det kunde vara nog så svårt att skära i kork och att det krävdes en vass kniv för att av vinkork forma ett lämpligt flöte. Flöten som sedan fick en sista finputsningen, först med hjälp av ett rakblad och slutligen med ett sandpapper. Självt fick jag vänta ännu många år innan jag för egen del behövde nyttja rakblad och rakhyvel så när jag skulle putsa mina flöten så fick jag låna ett begagnat blad av morfar.

Ett enkelt sätt att slipa gamla rakblad lärde jag mig också av morfar. Som slipsten använde man helt enkelt ett vanligt dricksglas. Mot glasets insida ställde man rakbladet på högkant och med hjälp av ett finger förde man sedan bladet fram och tillbaka tills rakbladet var tillräckligt vasst. En metod som kunde förlänga livet på rakbladen många gånger om. Men då fick man givetvis inte vara allt för nogräknad med rakningen. Något som jag som sagt inte behövde bry mig om.

Timmermannen vid sin brunn strax före 75-årsdagen den 11 maj 1955. Notera slidkniven och att han, som började sin sjömansbana på segelfartyg, har livremmens spänne på ryggen. (Foto: Charles Elfström)

Med metraftarna var det helt annorlunda. Morfars metraftar var mycket svårare att tillverka än ett korkflöte, men med tiden

lärde jag mig den tekniken också så att jag utan hjälp kunde göra mina egna metspön.

De metraftar morfar och jag använde fick vara högst två år gamla sedan förlorade de så mycket i svikt och spänst att de blev olämpliga att meta med. I varje fall enligt morfars åsikt, och på den punkten ville jag inte komma med andra synpunkter, novis som jag var.

Vid den här tiden, i slutet på 40-talet och början på 50-talet var det många metare som började använda metspön av bambu, en nymodighet som morfar omöjligt kunde tänka sig. Inget annat än ett hasselspö kunde komma i fråga. Tillverkandet av ett metspö enligt morfars modell var inget man gjorde på en kafferast. Först skulle man söka rätt på några lämpliga hasselbuskar. Hassel fanns det ganska gott om men inte alla hade ett växtsätt som medgav spön på upp mot fem meter. Vi hade våra ställen så efter ett par timmar hade vi skurit fyra, fem spön som alla fått morfars godkännande. Alla grenar kvistades av innan vi bar hem de långa fjädrande hasselkäpparna.

Väl hemma på vedbacken var det dags att skala hasselstörarna, ja inte all bark skulle skalas av utan endast vartannat skär med kniven. Något som morfar brukade kalla för polkagrisskalning. Genom att låta en del av barken sitta kvar blev spöna betydligt starkare och fick en annan svikt än om de blivande metspöna skalats helt rena.

Nu återstod bara den del av spötillverkningen som jag hade störst problem att lära. De första åren överlät jag de här momenten till morfar, men ganska snart lärde jag mig att skära till mina egna metraftar. Det enda morfar behövde hjälpa mig med var att binda samman den speciella spötoppen. Vad det handlade om var att förse metraftarna med en speciell spötopp

av ett betydligt starkare träslag än hassel, nämligen en. I stället för att använda hasselspöet i hela dess längd så tog morfar helt enkelt och kapade av ungefär en dryg halv meter av själva toppen.

– Jag vill ha mina metraftar sau långa som möjligt och dau blir hasselkäppen på tok för klen i toppen och kan lätt brytas av om en stor fisk skulle nappa.

– O du pöjk, inte vill du väl tappa en abborre på kilot eller mer? frågade morfar med glimten i ögat.

Nej det ville man ju inte. Visserligen hände det inte allt för ofta att jag fick några så stora abborrar på kroken, men om jag fick det så ville jag inte att fisken skulle dra iväg med både krok, rev och flöte. Nu hade morfar ytterligare en teknik för att undvika sådana malörer, men det tror jag väntar lite med att berätta. Så snart morfar och jag "polkagrisskalat" de nyskurna hasselspöna skulle de ligga till sig någon vecka. När de torkade var det viktigt att spöna låg rakt så därför hängde morfar upp dem bakom vedboden. Här under takskägget hängde i vanliga fall en stor stege som nu lyftes ner och på de järnstag, där stegen brukade hänga, där lade morfar upp hasselspöna till tork. Där var de skyddade för regn samtidigt som luften hade fritt spelrum.

Under tiden som våra blivande metraftar låg på tork gick morfar och jag åter ut i skogen. Den här gången för att leta upp några lämpliga enekäppar. Rakväxande enebuskar i lagom tjocklek är inte det lättaste att hitta så vi fick gå runt i skogen ett par timmars tid. Jag vet inte hur många enebuskar vi undersökte innan morfar var nöjd, men till slut hade vi fått ihop en handfull helt raka käppar, drygt halvmetern långa och tjocka som morfars pekfinger. Fina käppar som skulle bli perfekta spötoppar till våra nya metraftar. I motsats till hasselspöna så skulle enekäpparna

inte skalas utan bara putsas rena från grenar och vassa piggar. När det var gjort började morfar genast skära till tjockändan på käpparna. Morfar hade satt sig på huggkubben ute på vedbacken och jag satt på huk framför honom för att se och lära.

Ett par decimeter upp på enekäppen, från tjockändan räknat, skar morfar ett djupt jack intill mitten av käppen och med knivspetsen bände han bort den markerade halvan av käppen.

När han skårat ur alla enekäpparna fick jag gå bakom vedboden och hämta de nya hasselspöna. I toppen på varje spö skar så morfar ett jack motsvarande jacket på enekäpparna. Lika långt och lika djupt. Gång på gång provade han så att den utskurna delen av enekäppen passade in i motsvarade utskärning på hasselspöet. Efter varje provning skrapade han lätt med sin vassa kniv, än på enekäppen och än på hasselspöet. När han äntligen var nöjd var det millimeterpassning på de båda kähpphalvorna. Nu återstod bara att bara att fästa den starka och smidiga enekäppen vid det långa hasselspöet och världens bästa metraft var färdig. Ja den skulle visserligen ligga på tork ytterligare några dagar. Men sen!

Morfar använde aldrig några spik eller något lim för att foga samman spöhalvorna. Det enda material som han använde sig av var en bit starkt segelgarn, väl insmört med skomakarvax. Behöver jag tillägga att morfar under sin tid som båtsman också lärt sig att laga skor. Skomakarutrustningen låg undanstoppad i hans gamla sjömanskista ute i vedboden. Det krävdes ett starkt garn till att sy fast en tjock skosula. Även detta garn var väl invaxat och av samma sort som morfar nu använde sig av när han fäste samman de båda spöhalvorna. Hårt, hårt virade han segelgarnet; runt, runt, runt tills fogen var helt dold av det stenhårt surrade garnet. Nu var delarna sammanfogade så hårt

att ingen fisk, om än aldrig så stark, skulle orka skilja spöhalvorna åt.

Så var morfars berömda metraft nästan färdig. Ja bara nästan, för ännu återstod en viktig detalj. Ytterligare ett litet "patent" som jag tror bara fanns på hans metraftar. Som en extra säkerhetsåtgärd band han nämligen samman metreven med en extra lina som löpte från toppen på enekäppen och utmed metraften för att slutligen fästas ungefär halvvägs ner på hasselspöt. Skulle nu, mot alla odds, spötoppen brytas av så gick varken fisk eller utrustning förlorad. Den extra linan höll kvar alltsammans och dagen var räddad.

Jag hörde aldrig talas om att toppen på någon av morfars metraftar någonsin bröts av. Men om olyckan varit framme kunde man ganska lätt reda upp det hela och i lugn och ro landa den rekordfisk som fastnat på kroken. För visst måste det ha varit en rekordfisk för att bryta av morfars patenterade metraftstopp. Sådana var morfars metraftar. Och att de var världens bästa det vet jag för genom åren jag har provat många moderna metspön men aldrig något med så många fina "fiskande" egenskaper som morfars. Tillverka en själv så får ni se!

(Text: Janne Charlesen)

Kanske är det dags att avslöja att bakom artikelförfattarens morfar döljer sig timmermannen Albert Julius Gustafsson boende på Elleholm nr 19. Sjömannen Albert Gustafsson var född 1880 och död på Elleholm 1964. (Han var också Leif Gustafsson farfar).